

Duray Miklós

A magyar nemzet integrálásának/újraintegrálásának politikai és stratégiai szempontjai

Mindenekelőtt az integráció szóértelmezését, esetleges járulékos jelentéseit kell tisztáznunk. Változó szövegkörnyezetben, pontatlan vagy ködös fogalmazáskor megváltozhat az értelme, hangsúlyosan változhat az üzenete, ami az integráció tárgyával kapcsolatosan leírt vagy elmondott szövegekben alapvető, tartalmi vonatkozású vagy szándékbéli módosulást idézhet elő.

Jó esetben, barátságos környezetben az integráció szervesen működő, összehangolt kapcsolatrendszert, kisebb egységek nagyobb egységekké való tömörülését, tömörítését, vagy egy kisebbnek a nagyobbba való beilleszkedését jelenti. Rosszabb esetben, ha bizonytalanra válik az értelmezhetősége, olyan, társadalmi kapcsolatokat befolyásoló következménnyel járhat, ami az érintettek körében az egyik oldalon a rossz szándék meglétét sugallhatja, a másik oldalon a félelemkeltésre adhat okot, vagy tiltakozást válthat ki. Emiatt kell mértéktartóan kezelnünk ezt a kifejezést, mert az értelmezésének függvényében az integráció jelenthet csatlakozást, vagy valamiféle kölcsönösségi alapon kialakuló egység megteremtését, kapcsolatrendszer létrehozását, ugyanakkor értelmezhető, beolvadásként, egyneművé válásként is, vagy egy rendszeren belül kialakítandó alá és felé rendelődést.

Ebben a bonyolult értelmezési összefüggésben kell értékelnünk a homogenizálás, integrálás, standardizálás kifejezést és a mögöttes értelmezését is. Ezek a fogalmak gyakoriak a Kelet közép-európai térségben azokkal a közösségekkel kapcsolatban, amelyeket 1920 óta nemzeti vagy etnikai kisebbségnek neveznek. Magyarul, ezek a fogalmak eléggé egyértelmű jelentéssel bírnak: a homogenizálás egyneműsítést, durvábban bedarálást jelent, az integrálás összefogást, magába fogadást, de jelenthet bekebelezést vagy humánus módszerrel végrehajtott bedarálást is, a standardizálásnak azonban (törvényileg) meghatározott feltételek szerinti együttműködés, illeszkedés a jelentése (ezt nevezik más szóval autonómiának, önkormányzatiságnak, önrendelkezésnek).

Maradjunk annyiban: *az integráció leginkább összekapcsolódást, szerkezeti vagy szellemi értelemben vett összehangolódást, egységesülést jelent, megtartva az integrációban résztvevő elemek egyediségét.* Minden más értelmezése az integrációnak félrevezető vagy értelem módosító, jelentéstani változashoz vagy torzuláshoz vezethet. Más fajúaknak, más származásúaknak, más nyelvűeknek, más hitűeknek, más meggyőződést vallóknak a beolvasztására irányuló alantas szándéokra utalhat, vagy ilyen politikai szándékok feltételezésére adhat okot. Legyen erre példa az európai integráció, ami egyfelől a második világháborúban kialakult, szinte áthidalhatatlan ellentétek feloldásaként (példa erre a Szén és Acélközösség, később a Nyugat-európai Közös Piac), majd ezt követően, az 1957-es Római Szerződéstől számítva a kétpólusú világ ellenpontjaként volt értelmezhető, de midőn az EU 2007-ben megkötött Lisszaboni szerződésének következményeként a nemzetek egyediségének vagy az államok önállóságának, jogalanyiségének korlátozásaként is kezdik értelmezni, vagy már értelmezhető is, ellenállást gerjeszt.

A reintegrálódás, a korábbi integrált vagy egységes állapotnak az újratervisítésére utaló kifejezés vagy törekvés, szűkíti az integráció túlságosan szabados értelmezési lehetőségét, mert valamiféle, többé-kevésbé pontosan leírható, (eredendő) egységnek, szerkezetnek, kapcsolati rendszernek a helyreállítására vagy pótlására tett kísérlettel, tevékenységgel, eszmeiséggel függ össze. Az integráció valódi jelentéstartalmát ezért a reintegráció értelmezhetőségéből kell kiolvasni, aminek alapján

tisztázhatók az új integrációs törekvések és elutasíthatók a ráakódott ferde értelmezések, szándékok vagy érdekek. A reintegrálódási törekvésből levezethető az integráció valós értelme.

Az Európai Unió a legjobb példa erre, mert létrejött a II. Világháború tapasztalatai alapján elkezdődött európai reintegrációs törekvésnek az eredménye. Annak az időközben szétzilált Európának a reintegrálása, amit I. Ottó Német-római császár a 973-ban összehívott első Európai Csúcstalálkozón, Quedlinburgban kialakított keresztény európai egységként képzelt el.

A magyar nemzet esetében ez utóbbi (a reintegráció) egy olyan állapot helyreállításának az elméleti lehetőségét vetíti elénk, ami a korábbi, a történelmi állam szétdarabolása előtti nemzeti egységnek állampolitikai következmények nélküli helyreállítását célozza. A magyar nemzet reintegrálása tehát a nemzet szétfeljődésével szembeesülő szándékot vagy cselekvést jelent.

Ezzel szemben az állampolitikai indíttatású reintegrációt revizionizmusnak bélyegzik, függetlenül attól, hogy sérelmi vagy érdeki oka van-e. A hasonló indíttatású integrációs törekvést pedig irredentizmusnak nevezik, ami a korábban önálló, de hasonló részek egyesítésére irányuló törekvést jelent.

A kommunista hatalmi rendszer 1989-ben bekövetkezett bukását követően a magyar nemzet határok fölötti reintegrációja, azaz a magyar nemzetnek az európai integráció oldalvizén (farvizén) megvalósítható, államhatárok fölötti, államhatárokon átívelő újraegyesítésének a gondolata az 1995-96-os években érlelődött értelmezhető tartalmú valós szándékká. E mögött kitartó, több mint félévtizedes szellemi tornagyakorlat állt. Háttérét a kommunista rendszerben az 1970-es évek közepétől létrejött ellenzéki együttműködés alkotta Illyés Gyulától Konrád Györgyön át Csoóri Sándorig vagy Bence Györgyig. Sok fontos állomása volt ennek a folyamatnak. A Bibó emlékkönyv, a Kelet-közép-európai lengyel, cseh (szlovák), magyarországi, az erdélyi, a felvidéki nem hivatalos ellenzéki csoportok közötti kapcsolatok, a Monori tanácskozások, a Lakiteleki sátor, a népligeti Jurta Színházban lezajló fórumok, a nép-nemzeti ellenzék és a demokratikus ellenzék köreinek műhelyei, a Beszélő, az MSZMP (Tabajdi és Szokai nevéhez kötődő) nemzeti elkötelezettségű részének színvallása, vagy az ellenzéki kerekasztalnál a Magyar Köztársaság alkotmányának módosításáról lezajló vita 1989-ben. Ezeknek a szellemi tapasztalatoknak és erőforrásoknak köszönhetően alakult ki a Magyarország államhatárán kívüli, Kárpát-medencei társadalmpolitikai és politikai szervezetek közötti együttműködés 1990 és 1994 között Közép-európai Népcsoportok Fóruma (KENF) néven a Magyar Demokrata Fórum és a zürichi Kelet- és Közép-európai Kisebbségek Védelmi Társasága támogatásával. Ennek a folyamatos munkának lett az egyik eredménye a Csoóri Sándor által vezetett Magyarok Világszövetségének a nemzeti paradigma (1995)- valamint nemzetstratégiai tanácskozása (1996), és egy sajátos, addig sohasem volt konferencia: az akkori magyarországi kormány által összehívott első magyar-magyar csúcsertekezlet (1996). Ezeken alapult az 1990-es évek második felének magyar nemzetstratégiája is, ami 1998 novemberében a Magyar Állandó Értekezlet létrejöttéhez és az ún. státus törvénynek a Magyar Országgyűlés általi elfogadásához vezetett 2001-ben.

Elemezhetnénk ezeknek a kísérleteknek és intézményeknek a hatékonyságát, de a 2002-től lezajlott magyar (nem csupán magyarországi) politikai változások miatt inkább az egész korszakot rendszerszerűen kellene vizsgálni. Két szempontot azonban ennek a két, jogi normával létrehozott intézménynek a megléte okán is érdemes részletesebben szemügyre venni: miben rejlik a magyar integráció és mit jelent a magyar reintegráció. Mi a magyar nemzeti egység lényege.

Összpontosítsunk a nemzet egységére. Az egységes magyar nemzet 2011 óta, az új magyar Alaptörvény által leszögezett fogalom, jogi kategória (alapvetés, D/ cikk). Értelmezése áttételesen következtethető ki az Alaptörvény első mondatából: „mi a magyar nemzet tagjai, az új évezred kezdetén, felelősséggel minden magyarért...”. Ha az egységet az egyneműségből, a különbözőség hiányából, az egyfajtaságból, a szemlélet vagy az akarat, az elszántság vagy a kívánság, a történelmi tudat mélysége vagy a nemzeti kultúra ismerete, a nyelvi tudatosság vagy az írástudás hasonlósága, az akarások és elutasítások hasonlósága, az állam- vagy nemzetpolitikai törekvések egyirányúsága, a politikai vagy érdekirányok rokoníthatósága alapján értelmezzük, sovány eredményre jutunk. Ezek hiánya okán biztos állíthatjuk, nincs magyar nemzeti egység és nincs egységes magyar nemzet. Sőt, az 1990-es rendszerváltozás egyértelművé tette, hogy a nemzet megosztottsága sokkal nagyobb, mint azt a kommunista hatalom időszakában észleltük, mert addig csak két tábor létezett: a hatalmi rendszert elutasítók és az azt szívvel (esetleg megalapozott érdekekkel) vagy színnel elfogadók tábora. A közöttük elhelyezkedő széles tömeg nem kényszerült állásfoglalásra, tarka, de arctalan volt – érvényesült a kádári paradigma: aki nincs ellenünk, velünk tart. Annak következtében, hogy megszűnt az egy-párti hatalom által gerjesztett tömörítő ellenszél, részekre bomlott a magyar társadalom.

Magyarországon a politikai és a gazdasági vonzásokörök, valamint a kommunista hatalmi rend által elszenvedett agyomosás mértéke szerint kezdett szétbomlani a társadalom, ami érvényes a magyarországi nem magyarokra is, tehát az állampolgárok összességére. Magyarország államhatárának szomszédságában ugyan kissé más szempontok szerint, de szintén a hatalomgyakorlás hatásának a következményeként maradt hű az elszakított nemzetrészek egy része a nemzethez, egy további része gazdasági érdekei szerint csapódott/csapódik hol ide, hol oda, a harmadik része a nemzeti azonosságtudat feloldódási állapotának függvényében vált/válik alaktalanná, megvehetővé, félrevezethetővé, megfélemlítetté vagy érdektelenné.

Ez a látszólag gyászos kép, mégsem annyira szomorú, mint azt első pillantásra hinnénk.

Növényteni szakismereteink szerint lomblevelű fának nevezzük a jegenyét és a tölgyet is, de mégis kicsoda a kettejük közötti különbség. Legalább olyannyi, mint a diktatúra és a többpártrendszer között, noha mindkettő szervesen működik, csak nem azonos módon. Az egyik szálfá a másikkal hatalmas lombkoronája van, amelyben természetszerűen gazdag és különböző élettéri háztartások alakulnak ki. Ha ezek között a rendszerek között fennáll az egyensúlyi állapot, egymás megélhetési terének tiszteletben tartása és egymásra utalt, kölcsönös előnyökön alapuló együttélése, addig nincs baj. Ha ez a rend megbomlik, elhatalmasodik a kéregféreg, elpusztulhat a gazdagágazatú, erőstörzsű fa is.

A hasonlat nem véletlenszerű. Az emberi társadalom a létező természet része és a fennálló rendszer tagja, azzal a különbséggel, hogy az ember szabad akaratral rendelkezik, tehát képes ok nélkül is rombolni, ölni, de jót is cselekedni, a természeti lények pedig nem lépik túl saját szükségleteik körét. A szabad akarat mederben tartására való az erkölcs, ami az emberiség esetében részben transzcendentális, részint egyezményes alapú – ez az emberi társadalom egyensúlyi rendjének az alapja. Az egyéb élő természetben pl. a rovarfaló madarak vagy a hangyák biztosítják az egyensúlyt. A világmindenség egyensúlyát pedig a tömegvonzás és a taszítás tartja meg. Ezt a rendszert nevezik egyetemességnek, a naprendszerek egymáshoz való viszonylagos egyensúlyának, ami a különbözőségeket úgy képes egy rendszerben tartani, hogy haladásuk összehangolt és egyirányú

legyen, noha mindegyik tagja más, még ha hasonló is – a vegyi elemek mindegyike előfordul anyagukban, csak más-más arányban.

Az emberi társadalom (mint a világmindenség), a hasonló kultúrkörhöz vagy valláshoz tartozó emberek, csoportok társadalma (mint a galaxisok), a nemzetek (mint a bolygók a Naprendszerben) és a Föld, mint maga az egy nemzet és a Hold, mint a tőle függő, de nem belé olvadó társeleme (akár a többnemzetiségű, többkultúrájú, többfelekezetű országokban az autonóm közösségek) egy olyan egyetemes rendszert alkot, ami nem egységes, de mégis azonos törvényszerűség szerint működik. Ezért tudatosítanunk kell: egység nincs. Az egyetemesség annál parancsolóbb.

Felülemelkedhetünk-e ezen a természettudományos példán? Nem, de ne távolodjunk tőle. Tudatosítanunk kell: ha a deklarált nemzeti egységet szembesítjük a valósággal, akkor a nemzeti egység helyett arra az egyetemességre kellene összpontosítanunk, ami egyben tarthatja a nemzet rendszerét. Ez jelenti a különbözőségek egységét egy közös cél érdekében. Ez a nemzetet integráló erőter.

A 19. századvégi magyar nemzeteszme összeomlásának a huszadik század elején lehattunk tanúi. Mindaddig, 1867 után sokan azt remélték, helyreállítható Magyarországnak a 15. századvégi nyolcvanöt százalékos magyar etnikai egysége, noha a Rákosi Jenő által megálmodott harmincmillió magyar nemzet sem teremthette volna újra a Mátyás Király korabeli arányokat.

A huszonegyedik évszázad elején azonban ez már meghaladott kérdés, nem ez a magyar lét alapkérdése, hanem: van-e ellentmondás a nemzet egysége és egyetemessége között?

Ellentmondás nincs, különbség van!

A nemzet egységének kérdésével a rendszerváltozás kezdete után először az 1990-es évek első felében szembesültünk a nemzet államhatárokon átívelő reintegrációja szükségességének megfogalmazásakor. Részben a Nyugat-európai euro-regionális, államhatárokon átívelő szerveződések megismerésekor, illetve az európai integrációs törekvések láttán. De mint minden eszme, ez is vitákat váltott ki. Az 1990-es évek második felében például a Magyarok Világszövetsége két elképzelést képviselt

- a Világszövetség stratégiai tanácsa a magyar nemzetrészek, a világ magyarságának törvényileg egybefogható, de nem az állam és az egyén között létrejövő közjogi jellegű megoldását szorgalmazta,
- a Világszövetség választott tisztségviselőinek egy része, beleértve a szövetség egyik alelnökét is a magyarországi állampolgárság felvételét, az elszakított és a szétszórt magyarok kettős (magyarországi) állampolgárságának létrejöttét, azaz közjogi szerződést szorgalmazott.

A két elképzelés között gyökeres volt a különbség. Míg az első elképzelés a nemzet összefogását a nemzeti művelődés, a nemzeti azonosság vállalása, a családi és a közösségi összetartozás alapján képzelte el, a másik közjogi úton, az állampolitika eszközével.

Magyarország Országgyűlése 2001. június 19-én a státustörvény (A szomszédos országokban élő magyarokról szóló törvény) elfogadásával pontot tett a vita végére, de rossz helyen – a mondat közepén. Magyarország Belügyminisztériuma és Külügyminisztériuma szakhivatalnokainak hajthatatlansága miatt a törvény két csoportra osztotta a Magyarországgal szomszédos országokban élő magyarokat. A törvény kedvezményezettjeivé tette (ebben az esetben a „törvény hatályába vonta”

helytelen kifejezés) Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Románia, Ukrajna és Szlovákia területén élő magyarokat valamint nem magyar családtagjaikat, de kizárta a csoportból az ugyancsak szomszédos Ausztriában élő magyarokat. A világban szétszórtságban élő magyarokat a törvény ugyancsak kizárta a kedvezményezettek közül, azokat is, akik a korábbi évtizedek során fennálló államhatalmi viszonyok folytán kerültek távol a szülőföldjüktől pl. Macedóniába, Boszniába, Koszovóba, Crnagórába, Csehországba, a balti államokba vagy éppen Kazahsztánba, noha a törvény elfogadása előtti évtized elején ezek a területek Magyarországgal szomszédos országot jelentettek Jugoszláviaként, Csehszlovákiaként vagy Szovjetunióként, ami 1920 vagy legkésőbb 1947 óta állt fenn. Pedig a státustörvény leginkább a 20. században létrejött nemzeti szétszakítottságot igyekezett volna orvosolni. A státustörvény (a nemzethez tartozás jogállását meghatározó törvény) abszolút újdonság lett volna a magyar jogalkotásban, ha az eredeti elképzelés szerint kerül előterjesztésre Magyarország törvényhozásában.

Az eredeti elképzelés a nemzeti (nemzethez tartozási) igazolványon (Magyarigazolványon) alapult, miszerint minden magyar, aki Magyarországon kívül él, de nem magyarországi állampolgár (vagy ha az, nem Magyarország az állandó lakóhelye), a nemzethez való tartozásának bevallásával és/vagy a magyar származásával vagy közvetlen családi kapcsolatával egy jogilag értelmezhető és leírható, de nem közjogi közösséggé válik, amivel bizonyos kedvezmények járnak Magyarország területén és támogatások azon kívül. A további elképzelések arra irányultak, hogyan legyen ez a rendszer kiterjesztve a világ magyarságának kapcsolati rendszerére. Ezen alapult volna a NEMZETPOLGÁRSÁG eszméje, ami a nemzeti kultúrával, a nemzeti azonosságtudattal és a közösségi kapcsolati rendszerrel meghatározható egységet, nemzeti egységet teremtett volna, amire további személyi kapcsolati elemeket lehetett volna építeni. Ez valódi nemzeti egység lett volna, mert kivonta volna a nemzethez tartozást a közjog és a pártpolitika befolyása alól. A közjoggal ugyanis az a fő gond, hogy állami alárendeltséget teremt, amivel az adott állam visszaélhet, illetve amivel szemben visszaélhet más állam. Példa erre a szlovákiai állampolgársági törvény 2010. május 26-án elfogadott módosítása, amivel megfosztottak minden szlovákiai állampolgárt állampolgári jogától, ha saját akaratából belépett más állampolgári kötelekbe. A pártpolitikával pedig az a baj, hogy rombolja a nemzeti egységet, legalábbis magyar viszonylatban. Nem áll messze a valóságtól, ha megállapítjuk: mind 2001-ben, a lebutított státustörvénnyel, mind 2010-ben a meggondolatlan gyorsasággal elfogadott és politikailag túlhangsúlyozott állampolgársági törvénymódosítással a magyarországi törvényhozás saját akaratával szemben, lefékezte a nemzet integrációját.

A nemzet egységének vagy egyetemességének, integrációjának vagy reintegrációjának ügye ebből a helyzetből tekintve más területbe kerül.

Kérdés, honnan indulunk? Mátyás Királytól, amikor a magyarok 85%-os főlényben voltak a Kárpát-medencében, vagy a Kalapos Királytól, amikor már csak 35%-a volt magyar a medence lakosságának? Az utóbbi uralkodóval ugyan közjogilag megszűnt a Habsburgok joga Magyarországon, mert a császár nem koronáztatta meg magát a magyar (köz)jog szerint. Időtávlatból nézve, főleg Trianon tanulságán okulva azonban ez a ténykérdés aligha érdekes már, de szakmailag tanulságos – a közjog súlyára, illetve súlytalanságára, hatalmi felülírhatóságára utal. Úgy tűnik, hogy a mai (2010 óta érvényes) államjogi (közjogi) szemlélet is ezt sugallja, főleg, ha visszatekintünk a jogfolytonosságra. A közjogi szabályokat 1780 és 1790 között fel lehetett rúgni nagyobb következmény nélkül, viszont az 1880. január elsején életbe lépett közjogi norma, az első állampolgársági törvény alapján vesztette el véglegesen magyar illetékességét Kossuth Lajos. Emiatt nem lehetett állami temetése Magyarországon 1894 áprilisában. Persze ez ma aligha történhetne meg, csakhogy a jog működése azóta sem változott,

sőt az első világháborút lezáró államközi jogi szabályok óta csak bonyolódott – ma is létezik a közjogilag hazátlan minősítés.

Mindeddig tudatosan vagy balfék módon elbaltáztuk a Magyar Nemzetpolgárok szervezett és intézményes világhálózatának kialakítását, pedig szakmailag tudjuk, hogyan kellene megszervezni.

Mit lehetne tenni, esetleges megvilágosodásunk esetén a nemzetpolgári státus erősítésére?

Más feladattal állunk szemben a Kárpát-medencében és mással azon kívül.

A medencén belül egyaránt fontos a tudati állapot és a műveltség megszerezhetőségének a körülménye, valamint a gazdasági/társadalmi érvényesülés lehetőségének az összekapcsolása. Ezek a szempontok nem választhatók el egymástól, de osztályozhatók. A tudati és a gazdasági/társadalmi vagy a műveltségi és a gazdasági/társadalmi érdekek, irányultságok párhuzamosan működtethetők. Amennyiben a gazdasági, más értelemben a társadalmi érvényesülés lehetősége elválna a tudati összetartozástól vagy a nemzeti műveltségtől, vesztesre állunk.

A magyar világszórvánnyal kapcsolatban is lehet osztályozni a feladatokat. Az 56-os illetve a hozzájuk felzárkózott emigráció más megközelítést igényel, mint az 1980-as évek vége felé majd a rendszerváltozás után létrejött gazdasági emigráció. A közeli szórvány is más módszertani megközelítést igényel, mint a korábbi politikai vagy a későbbi gazdasági emigránsok közösségei. Elsősorban azért, mert más a társadalomlélektani helyzete a csehországi vagy baltikumai magyar szórványnak, ami részben az államok átalakulása során vált azzá, ami lett, és más annak a csoportnak, kisközösségnek a lélektani állapota, amelyik tudatosan vállalta az emigrációt vagy az elmenetelt. A rendszerváltozás óta akár átmenetileg, de segítségre szorul a nemzetet megtartó eszközök alkalmazásában. A magyar világszórvány dinamikusan változik, de egyfajta segítségre mindegyike rászorul: a magyar művelődési szolgáltatásra.

A nemzetstratégiai tervezés szempontjából az egész világot régiókra kell felosztani, de a módszertan szempontjából és a célok miatt nem mindegy, hogy a Gömör-Torna-i Karsztot, Szatmárt, Székelyföldet jelölöm körzetté vagy Skandináviát, Baltikumot, esetleg a német nyelvterületet vagy a tengerentúli terület valamelyik részét határozom meg.

Szerintem ezek az alapvető stratégiai és politikai szempontjai a nemzet újraintegrálásának.

Ennek kell meghatározni a szervezeti, tájegységi, módszerei, szakmai irányultságú, művelődésügyi és gazdasági elemeit, amiknek alapismertileg birtokában vagyunk, csak nem használjuk.

A szerző író, politikus, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet főtanácsadója.

(A IV. Magyar Világtalálkozó keretében szervezett Társadalmi Párbeszéd Fórumon, 2014. május 22-én, Budapesten elhangzott előadás írott változata.)